

ANNE GESTHUYSENOVÁ

*Jsem přece
sestry*

host

ANNE GESTHUYSENOVÁ

Jsme přece sestry

ANNE GESTHUYSENOVÁ

*Jane přece
sestry*

BRNO 2014

Originally published in the German language
as „Wir sind doch Schwestern“ by Anne Gesthuysen

Copyright © 2012 by Verlag Kiepenheuer
& Witsch GmbH & Co. KG, Cologne/Germany

Cover photo © Maggie & Sparrow

(www.flickr.com/photos/wowie)

Translation © Helena Smolaková, 2014

Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2014

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-225-2 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7491-226-9 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7491-227-6 (Formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-7491-228-3 (Formát MobiPocket)

Věnováno Bernhardovi

Přestože se autorka inspirovala skutečnými osobami, jejich vlastnostmi i životním příběhem, je tato kniha románem. Postavy v něm jsou tudíž uměle vytvořené a jejich chování i způsob jednání, v jejichž důsledku dochází k popisovaným událostem a situacím, jsou smyšlené.

STÉ NAROZENINY

Prolog

Byla tmavě šedá se světle šedým žilkováním a vypadala jako mračna za jednoho z těch pošmourných letních dní, jaké jsou v Dolním Porýní poměrně časté.

Katty se sehnula a natáhla se hlouběji do nitra staré skříně, aby z ní tu podivnou lepenku vytáhla.

„Au, zatraceně!“ zaklela a strčila si prst do úst. Chvíli si malý vpich cucala, pak zatřepala rukou. Staré dřevo bylo na povrchu drsné a ona si zadřela do prstu třísku.

K zadní stěně skříně byla připevněná jakási drážka, něco jako tajná přihrádka, jaké dříve ve skříních bývaly. Katty si nikdy předtím té přihrádky nevšimla. Žádný div, pomyslela si, nikdy si skříň blíže neprohlédla. Znovu začala ohmatávat žilkovaný povrch lepenky, vzala za ni a najednou před sebou měla staré desky na spisy.

Vytáhla je, sfoukla z nich prach a odklopila horní desku:

Jménem německého lidu

Katty okamžitě věděla, co drží v rukou. Udělala pár kroků dozadu, a když pod sebou ucítila postel, sedla si a četla.

Nadpis nad rozsudkem byl dvakrát podtržený a končil vykřičníkem. Katty to překvapilo. Vždycky si myslela, že slova „Jménem lidu“ přecházejí plynule do druhé části věty „byl vynesena tento rozsudek“. Nikdy předtím písemný rozsudek neviděla. Desky držela v ruce poprvé a zvědavost v ní sváděla boj se špatným svědomím. Zvědavost proto, že si kladla otázku, zda v rozsudku najde informace, které jí zůstaly skryté. A špatné svědomí proto, že ji Heinrich na smrtelné posteli prosil, aby ty desky a s nimi všechno, co se k tomu sporu vázalo, spálila a zapomněla na to.

A teď jsou ty desky najednou tady. Katty je nespálila. Jen na ně zapomněla. Když ji Heinrich prosil, aby je po jeho smrti zničila, byla příliš vyděšená z toho, že Heinrich může každou chvíli zemřít, takže ji nenapadlo se zeptat, kde vůbec jsou. A ony byly po celou dobu tady. Hluboko ve skříni. Schované za starými ubrusy.

Katty je položila vedle sebe na postel. Srdce jí prudce tlouklo. Dívala se na tu šedou věc, znovu ji vzala do rukou a otevřela. Palcem přejela po vrchním listu. Letitý papír zašustil. Proboha, je tak starý, proběhlo Katty hlavou, vždyť už je to téměř padesát let. Měla by celý ten spis vyhodit do smetí. Ale věděla, že to neudělá. I když to v ní zjitří staré rány a způsobí nové vzplanutí studu. Nedokáže odolat pokušení všechno si přečíst. Ale ne teď. Přečte si to později, až bude mít víc času. Třeba příští týden. Teď má práce dost, pustila se totiž do uklízení, či spíše vyklízení své ložnice. Zítra přijede její nejstarší sestra Gertruda a nějakou dobu u ní zůstane. Možná dokonce natrvalo. To spolu ještě proberou. Nejdříve však bude oslava. Gertruda bude mít v neděli narozeniny, a ne jen tak ledajaké, budou to její sté narozeniny.

Katty chtěla dát sestře k dispozici svou vlastní ložnici. Důvod byl prostý. Ten pokoj je v přízemí a ona nechce, aby Gertruda musela ve svém věku každý večer stoupat po schodech do patra, kde jsou další ložnice, i když je její nejstarší sestra fyzicky ještě natolik zdatná, že by to zvládla. Gertruda je štíhlá a šlachovitá, a kdo nezná její věk, mohl by jí hádat osmdesát. Tedy asi tolik, kolik je teď jí samotné. A co já, napadlo Katty, kolik by asi hádali mně? Otevřenými dveřmi vešla do koupelny a podívala se do zrcadla. Měla medově zlaté vlasy, které si pravidelně barvila. Málo vrásek, zřejmě proto, že byla dost kyprá. A stále nosila své oblíbené brýle, které si pořídila, když jí bylo sedmdesát. Měly velká hranatá skla a silné obroučky, za nimiž nebylo vidět vrásky kolem očí a u kořene nosu. Rovných šedesát, řekla si a usmála se na sebe. Sáhla po pouzdru s manikúrou a vyndala z něj pinzetu, aby se zbavila té třísky v prostředníčku. Opatrně kolem ranky naplnula kůži, aby mohla třísku lépe uchopit pinzetou. Vytáhla ji a vrátila se do pokoje.

S generálním úklidem všeho, co v posledních letech v ložnici zanedbávala, začala už dřív. Včetně staré skříně. Nikdy ji nepoužívala, ale teď se rozhodla, že ji konečně důkladně vyčistí a roztřídí ubrusy, které v ní byly uložené. Ty ještě použitelné bude muset vyprat, protože odporně páchnou po kuličkách proti molům. Ten pronikavý pach jistě ucítí i stoletý nos její sestry. Katty chtěla, aby její velká sestra tentokrát měla co nejméně důvodů ke kritice. Přála si, aby Gertrudiny narozeniny i další společné dny na statku proběhly v klidu. Třeba se pak Gertruda přestane bránit a nastěhuje se sem. Štěstí, že ještě před oslavou přijede i Paula, která měla na Gertrudu odjakživa blahodárný vliv. Je to zvláštní, přemítala Katty, ale nikdy by mě nenapadlo vyklidit svou ložnici pro

Paula, a přitom je jen o dva roky mladší než Gertruda. Paula bude spát v prvním patře a každý večer bude muset stoupat po úzkém schodišti. A proč ne, pomyslela si Katty, je ještě v dobré kondici.

Paula měla nekomplikovanou povahu a Katty ji za to měla upřímně ráda, cítila se s ní dobře. Zato její vztah ke Gertrudě byl vždycky složitý. Samozřejmě měla ráda i ji, ale z nějakého důvodu se pokaždé kvůli něčemu pohádaly. Gertruda ji vychovávala, když byla malá, a bohužel to dělá dodnes. Občas svou mladší sestru kárala, jako by stále byla neposlušným dítětem, které si odmítá uklidit pokoj. Katty pohlédla na péřovou prachovku, kterou měla v ruce, a zasmála se. „Jsi hodná holka, Katty,“ řekla nahlas a přejela prachovkou po starém psacím stole u okna. Pohled jí znovu padl na desky. Musí je odnést z Gertrudina pokoje, rozhodla se. Vzala je a vyšla s nimi po schodech do pokoje, ve kterém bude po dobu přítomnosti sester spát. Tam je položila na malý prádelník. Pokrčila nos. Desky byly, stejně jako všechny věci ze skříně, načichlé kuličkami proti molům. Katty z nich vyňala několik volných listů a začetla se:

„Žalobkyně tvrdí, že obviněný udržoval se svědkyní Frankenovou intimní styk.“

Svědkyně Frankenová byla ona, Katty Frankenová. Neznášela ten výraz – svědkyně. Připadalo jí, že zlehčuje její vinu. Ve skutečnosti byla obviněnou ona.

Rozsudek byl prošpikován těmi nejneuvěřitelnějšími historkami a měl celých čtrnáct stran. Některým pasážím se Katty dnes už byla schopna smát, ale jiné jí vhněly do tváří ruměncem. Byla v nich líčena jako prostopášná a nestoudná žena, která proradně zničila manželství své bývalé spolužačky.

Ze všech těch obvinění vyplývalo, že dělala vše pro to, aby Heinrichovu manželku, svou bývalou spolužačku, ponížila.

Co si museli soudci myslet při projednávání těchto choullostivých obvinění, týkajících se navíc muže, který měl jakožto poslanec zemského sněmu za křesťanské demokraty v Severním Porýní-Vestfálsku významné postavení a dobré jméno? Katty listovala dál. Několik stránek zaplnily svědecké výpovědi. Bylo vyslechnuto dobrých třicet přátel, známých, příbuzných a sousedů. V těch deskách ležely uvězněny dlouhé čtyři roky tahanic o rozvod manželství, které trvalo pouhých pět měsíců.

Jak jen to mohlo dojít tak daleko? Katty nad tím nevycházela z údivu ani po všech těch letech. Ale když se ve vzpomínkách do toho období vrátila, uvědomila si, že to vše začalo Theodorovou smrtí.

9. BŘEZNA 1945

Padl na poli cti

Dívala se na dopis a nebyla schopna cokoli cítit. Psaní označovalo, že padl. Šikmo přes obálku bylo velkým rudým písmem napsáno: *Položil život za Velkoněmeckou říši*. V obálce byla celá jeho frontová korespondence včetně dopisů, které mu psala ona sama. Katty přejela konečky prstů po drsném papíře. Dopisoval si s někým, o kom nevěděla? Měl snad tajnou lásku? V obálce bylo několik dopisů adresovaných „neznámému vojákoví“. Celé měsíce se tehdy šířila po školách propaganda vybízející mladé dívky, aby povzbudily německé vojáky tím, že jim budou psát dopisy adresované „neznámému vojákoví“. Vojáci, kteří dostávali málo pošty, měli v těchto dopisech najít útěchu. Katty se poštou probírala dál a narazila na psaní od Theodorova otce. Měl nezaměnitelné protáhlé písmo s rozmáchlými oblouky nahoře i dole. Styl písma prozrazoval muže zvyklého rozhodovat a dávat příkazy. Theodor byl odjakživa jiný než jeho otec, citlivější. Ti dva si spolu příliš nerozuměli. Možná by tehdy Theodor nemusel odejít do války, přemítala Katty. Byl jediným synem významného muže. Museli obdělávat sto osm jiter půdy, což byl dost

závažný důvod, aby mohl jediný dospělý syn zůstat doma. Ale on chtěl narukovat, válka a frontové kamarádství mu učarovaly, a hlavně už nemohl snést, co se doma dělo. Jak jeho otec všem a všemu vládne a jak každého využívá. A Katty byla jednou z nich, věděla to. Dál přebírala ušmudlané dopisy. Ne, neexistovala žádná žena, nikdo, kdo by mu byl bližší než ona. A přesto nemohla plakat. Jen vzpomínala a zpětně o všem chladně uvažovala. To ji děsilo – chtěla být smutná a plakat, chtěla, aby se jí palčivě sevřelo hrdlo. Ale marně. Chtěla být zdrcená bolestným zármutkem, ale nic takového se nedostavilo. Stále jen ten nelítostný tok myšlenek. Neměla tenkrát čas zařídit pohřeb. A bylo vůbec co pohřbívat? Padl jako hrdina, oznámil Heinrichovi Zlatý bažant, jak se tehdy říkalo příslušníkům NSDAP. Tento dělal oné přezdívce opravdu čest. Mohl by v takové uniformě i na karneval, napadlo ji. Heinrichovi se přezdívka Zlatí bažanti, určená partajním horlivcům, líbila. Odmítal je brát vážně. S Katty ten člověk ale nemluvil. Jen s Heinrichem. Ji neuznal za hodnou jediného pohledu. Ale kdo vlastně byla? Hospodyně. Nic víc. Že mu vychovala syna a milovala ho jako vlastního... Ale je to vůbec pravda? Vždyť tu jen sedí a vzpomíná, místo aby plakala, plánuje, místo aby vzlykala.

Heinrich tam tehdy stál jako dub. Byl vysoký a všechny vždy převyšoval, proto mohli snadno nabýt dojmu, že je arogantní. Měl souměrné husté obočí, hlavu sice holou, ale dokonalého tvaru. „Prosím?“ bylo to jediné, co řekl, když přijal muže ve směšné, zlatem ověšené uniformě. Mluvil tvrdým a úsečným hlasem. Nebyl příznivcem strany. Ani na začátku, natož teď.

Ta strana přinesla zemi válku a utrpení, Německo přišlo o půdu. To jí nedokázal odpustit. Byl sedlákem tělem i duší,

navěky spjatý s půdou. S oblibou to o sobě říkal. Theodor mu ve svých jedenácti letech vyřezal ze dřeva tabulku s tímto životním krédem a pověsil ji nad dveře obývacího pokoje. Heinrichova rodina žila od roku 1636 na Tellemannově statku ve Wardtu. Když se tam nastěhovali, stála tam jen dřevěná chýše, která se během deseti let proměnila v překrásný statek. Nikdo z Hegmannovy rodiny by se ho nikdy nevzdal, ani by neprodal jediné jitro rodinné půdy. Heinrich Hegmann byl silně věřící katolík, pro kterého měly slušnost a čest nesmírný význam. A ta lůza v hnědých uniformách v sobě neměla ani špetku slušnosti a cti. Katty si rodinný statek Hegmannových zamilovala. Pokaždé když běžela krátkou alejí k hlavnímu domu, měla takový zvláštní povznášející pocit. Panské domy v údolí kolem Rýna se jí líbily pro své čisté stavební i proporcionální provedení. Vstupní dveře každého domu byly vždy posazené trochu nad okolním terénem, aby domáci mohli dlouho hledět za odcházejícími hosty a také aby měli dobrý výhled na upravené zeleninové záhony. Po obou stranách dveří měly domy vždy po dvou oknech a v poschodí čtyři dělená okna, Katty to připadalo hezké a příjemné. Hospodářské budovy za domem byly rozestavené do tvaru podkovy, což bylo nesmírně praktické. Když přšelo, nemuseli lidé nikam přebíhat, mohli nakrmit zvířata, aniž by na ně dopadla jediná dešťová kapka. Katty za to byla Heinrichovým předkům vděčná, protože nerada mokla. Heinrich Hegmann byl kvůli práci v různých spolecích neustále na cestách a ona v podstatě od svého příchodu řídila celý statek. Přidělovala úkoly zaměstnancům, ale často musela sama vzít do rukou vidle a kydat hnůj. Katty to však nevadilo. Byla statná a pevně věřila, že mozoly na rukou jsou jí jediné ke cti. Heinrich to viděl stejně. A vážil si Katty za to, jak se uměla postavit

ke každé práci. Netajil se tím, že jí dává přednost před pomocnicemi a mladými učnicemi, které rodiče posílali na statek, aby se tu vyučily. Katty ho za celé ty roky, co žila na statku, nikdy neviděla plakat. Někdy měla pocit, že to snad anatomicky ani není možné. Theodor mu říkal „táto“, přičemž „a“ téměř polykal a jeho „t“ znělo jako prásknutí bičem. A ona to od něj převzala. Pro všechny byl Heinrich „pan Hegmann“, ale pro ni a pro Theodora to byl táta. Měl nápadně velké slzné vácčky pod očima, které spolu s oblouky obočí tvořily kolem očí nápadné kruhy, proto si Katty někdy myslela, že se mu slzy v těch velikých slzných váčcích hromadí jako ve vědrech, až jsou tak plné, že přetečou přes okraj spodních víček a slzy pak odtečou po tvářích – tolik by přece nemohl žádný člověk plakat, aby vyplakal takové množství slz. A ani teď Heinrich neplakal. Jen rozzlobeně stáhl obočí. A Katty si nebyla jistá, zda se zlobí na svého zesnulého syna, nebo na muže z NSDAP. Funkcionáře to zaskočilo. Zlaté naleštěné knoflíky na jeho uniformě se oslnivě leskly, ale očividně měl z Heinricha strach. K Heinrichu Hegmannovi nemůže jen tak přijít se špatnou zprávou. Už při jeho „Prosím?“ se ten člověk lekl. Bylo na něm vidět, že si dodává odvahy – tím, že narovnal záda a povystrčil bradu. Zhluboka se nadechl nosem a ten zvuk jako by mu dodal na důležitosti. Pak vyňal list. „Vážený pane Hegmanne,“ začal číst, „po několika dnech skličujícího čekání jsem dnes od Mezinárodního červeného kříže obdržel politováníhodnou zprávu, že váš syn Theodor, náš mladý poručík Hegmann, padl za svou vlast na poli cti v Unkelu.“ Dopis končil jako obvykle „Heil Hitler“. Zlatý bažant ještě vykoktal: „Upřímnou soustrast,“ a vyběhl ven tak rychle, že málem zapomněl předat dopis Heinrichovi. Pravděpodobně se bál, že ho táta

svýma velkýma rukama popadne pod krkem a vybije si na něm svůj hněv a své zklamání.

Zůstali stát sami v předsíni, ale Katty ani na chvilku nepocítila potřebu tátu obejmout nebo utěšovat. Jen sklonila hlavu a na okamžik zavřela oči. Chtěla projevit rozhodnost a ukázat mu, že ví, co má dělat. Se smrtí se již důvěrně seznámila. Doprovodila ke hrobu tolik milovaných lidí, až občas mívala strach, že se dá na umírání zvyknout. Možná proto nikdy neplakala. Možná jí vyschly slzy. I táta už pochoval mnoho svých blízkých. Rodiče, bratra, svou první ženu. Zemřela po porodu jejich druhého dítěte. Bylo to děvčátko. Leželo v děloze obráceně a porod byl těžký a dlouhý. Nešťastná rodička křičela bolestí dlouhé hodiny. Sousedé o tom dodnes s hrůzou mluvili. Prý byl její nářek slyšet po celé vesnici. No jistě, pomyslela si Katty, zdejší lidi prostě moc mluví.

Po manželčině smrti vzal Heinrich Hegmann Katty k sobě na statek. Bylo to krátce po Vánocích roku 1934. Měla se starat o něho a o dítě. Theodorovi bylo tehdy třináct, Katty dvacet čtyři a okamžitě se cítila jako jeho starší sestra. I jí zemřela matka, když byla ještě malá. Zůstalo jí na ni jen málo vzpomínek. Vychovaly ji starší sestry, Gertruda a Paula. Za nimi utíkala, když se bála nebo byla smutná. Paula se o ni starala a Gertruda ji učila slušnosti a morálce. Katty první sestru upřímně milovala a vůči druhé cítila vděčnost a úctu. Vlastně Gertrudě vděčila za to, že se dostala na Tellemannův statek. Zнала se totiž s Heinrichem Hegmannem. Nejlepší rodiny z Dolního Porýní by k němu rády poslaly své dcery, protože byl nejen bohatý statkář, ale i poslanec v pruském sněmu, tedy významný politik. Ale když se k moci dostali národní socialisté, pověsil politiku na hřebík.

Když spolu tehdy stáli v předsíni, měla Katty na chvíli pocit, že truchlí pro společného syna. Ale rychle se vzchopili a ovládli se. Nějakou dobu tam stáli, mlčeli a jen se na sebe dívali. Nebo se možná dívala jen ona na něho, přemýšlela teď Katty. Nevzpomínala si, že by měl ve tváři nějaký výraz, pravděpodobně se díval skrze ni. Pak se ta vzácná chvíle rozplynula. Heinrich jí řekl, že život musí jít dál a ať konečně sbalí nejnnutnější věci. Musejí statek co nejdříve opustit.

9. BŘEZNA 1945

Vši jako lék na játra

Katty se nerozhodně rozhlédla po svém pokoji. Co má vlastně sbalit? Vše, co má, nebo jen pár věcí na tři až čtyři dny? Levý břeh Dolního Porýní byl obsazen. Včera dobyli Xanten a Wardt. Takže Spojenci už jsou tady, přemýšlela Katty. Co teď?

Theodorovi přinesli smrt. Před dvěma dny, tedy ve středu, obsadili mosty v Remagenu. Přepadnout Unkel muse-li ještě téže noci. A posádka, jejímž členem byl i Theodor, proti tomu pravděpodobně nemohla nic dělat. Theodor měl v posledních týdnech strach. Možná cítil svůj konec. Napsal Heinrichovi dopis. Když si ho Heinrich přečetl, objal Katty a políbil ji na čelo. Ale dopis jí tentokrát neukázal a ona se po jeho obsahu neptala. Rozhodla se, že si ho přečte později. Dělal si starosti o své sourozence. Josef žil s rodinou v nedaleké vsi Mörmter. Určitě už v tu chvíli také balil kufry. Paula bydlela dál na sever v Rees, také přímo u Rýna. Naposledy se viděly před čtyřmi týdny a krátce nato vtrhla do Dolního Porýní válka tou nejpustošivější silou. Ve Wardtu došlo v polovině února k prudkým bojům. Kanadáné bom-

bardovali Xanten přesně o masopustních slavnostech a téměř ho srovnali se zemí. Byla přitom zničena i věž chrámu svatého Viktora. Naštěstí se v tu dobu nekonala žádná mše. V Xantenu zůstala sotva polovina obyvatel, přemýšlela Katty. Dolní Porýní se v posledních týdnech stalo důležitým cílem Spojenců, kvůli mostu přes Rýn nedaleko Weselu. Vlastně byl zázrak, že přežili, protože dokonce i v malém Wardtu bylo zabito třináct lidí. Po tom všem, co se událo proti proudu Rýna, se v Dolním Porýní šířila spousta fám. Proslýchalo se, že wehrmacht chce vyhodit do vzduchu železniční most ve Weselu. K čemu to bude? ptala se v duchu Katty. Spojenci budou postupovat i bez mostů. Jestli to potrvá o několik týdnů méně či více, co na tom záleží?

Gertruda bydlela na druhém břehu Rýna v Duisburgu. Byla ředitelkou místního dívčího gymnázia. Původně měla o víkendu přijet za Katty na Tellemannův statek a oslavit s ní třicáté páté narozeniny, které měla Katty v pondělí. Ale teď už nikdo neměl na oslavy ani pomyslení.

Katty rozmrzele hodila do kufru tři vlněné sukně. Musí opravdu vyklidit statek jen proto, že to přikázali Spojenci? Obyvatelstvo by se proti tomu mělo bránit, zlobila se, protože Spojenci chtějí s největší pravděpodobností obsadit statky pro sebe. Nás pošlou do městečka Bedburg-Hau v Severním Porýní-Vestfálsku a tam se o sebe budeme muset postarat sami. Katty pochopitelně věděla, že válka je dávno prohraná, ale dostala strach, že tu najednou poroučejí cizinci. Rozuměla jen několika anglickým slovům a noci strávené ve sklepě při bombardování jí na odvaze nepřidaly. To pronikavé syčení a po něm lehké otřesy země byly nesnesitelné. Někdy si už myslela, že je konec. Byla by to alespoň rychlá smrt, a to je víc, než bylo dopřáno jiným.

Viděla umírat svou matku, která se soužila celého půl roku, než se jí podařilo vydechnout naposledy. Lékaři jí od samého začátku neuměli pomoci. Najednou začala ubývat na váze a lidé říkali, že má souchotiny. Vesnický doktor se jí podíval do očí a konstatoval, že má zažloutlá bělma. Zakázal jí jíst sýry a vejce, protože měla podle něho nemocná játra. Upozornil ji, že nemoc mohl způsobit i alkohol. Ale celá rodina věděla, že alkohol příčinou jejího onemocnění být nemůže, protože matka ho nikdy nepila a už několik měsíců jedla téměř jen chléb, z jakéhokoliv jiného jídla jí bylo špatně od žaludku. Když se její stav ani za několik měsíců nezlepšil, poradil jí doktor, aby jedla živé ovčí vši. Tvrdil, že sekret, který tento hmyz vylučuje, jí může játra vyléčit. Kattyina rodina však takové radě nevěřila. Otec byl náruživý čtenář, všichni její sourozenci chodili do dobrých škol, starší sestry byly dokonce učitelky a lidé ve vsi je považovali za vzdělané. Lékařova rada jim připadala nesmyslná, hraničící až se šarlatánstvím. Ale matka se k ní upjala jako k jediné naději. Stále se modlila. Každý den se z posledních sil dvakrát dovedla do kostela, klečela tak dlouho, jak jen jí to kostnatá kolena dovolila, a když se nemodlila, jedla bílý chléb posypaný vešmi.

Getruda už tenkrát pekla chléb sama. Byla hotová umělkyně. Její bílý chléb byl nadýchaný, měkký a příjemně nasládlý. Musel se krájet na silné krajíce, tenké by se rozpadly. Kattyina matka se snažila. Chtěla se uzdravit a žít dál. Mazala si krajíce bílého chleba máslem a sypala na ně vši. Pokaždé když ukousla sousto, zavřela oči a při polykání dávila. Pak se na chvíli zaposlouchala sama do sebe, aby zjistila, zda vši účinkují.

Katty a její sourozenci museli denně vybírat ovcím vši z husté srsti. V Empelu bylo tenkrát ovcí dost a sedláci ne-

měli nic proti tomu, aby Frankenovy děti zbavovaly jejich zvířata obtížného hmyzu. Starší sourozenci položili každou ovci na zem jako při stříhání a hledali vši na bocích. Ale Katty to ještě nezvládla, tak si na každou ovci rozkročmo sedla jako na koně a hledala vši shora. Občas se stalo, že se ovce rozběhla a přehnala se s ní přes celou pastvinu. Až se unavila, začala bečet, padla na zem a dopřála Katty to malé vítězství. Všechny vši děti pečlivě sbíraly do zavařovacích sklenic, kam se předtím nakládaly okurky. Zbytek kyseliny octové, který ve sklenicích zůstal, vši pravděpodobně omámil, protože se vůbec nepokoušely vylézt.

Se sbíráním vší začaly na jaře a zpočátku, když matka statečně spolykala první chleby s tou odpornou havětí, začala skutečně přibývat na váze. Rodina doufala, že ten podivný domácí lék skutečně zabere. Ale v létě se matčin stav zase zhoršil. Byla kost a kůže, jen břicho měla velké a nafouklé. Střeva jí nefungovala, jak měla. Podle nahnědlé barvy její kůže by člověk soudil, že pracovala dlouho venku. Ráno, když byla kůže prokrvená, působila matka zdravě. Ale večer při slabém světle vypadala jako mrtvola – ve skutečnosti byla žlutá jako kdoule. Katty chyběl její smích, který měla vždy tak ráda, matčiny obličejové svaly natolik ochably, že už nemohla zvednout koutky úst. Když se smála, vypadala, jako by usnula vsedě s pootevřenými ústy. Oči jí zapadly, ústa měla pootevřená a bublání v hrdle bylo tak tiché, že se dalo spíše jen vytušit.

Jednou zrána Katty otec vzbudil, aby šla rychle s ním, prý se matka zbláznila. Katty vstala a uviděla ji, jak v noční košili lomcuje zamčenými dveřmi od domu. Matka v pravé ruce držela násadu od koštěte, na kterou přivázala provaz. Stále opakovala, že chce jít chytat ryby do Oude Maas a zaplavat si,

tak ať ji už konečně pustí ven. Mluvila buď holandsky, nebo velmi nesrozumitelným dolnoněmeckým dialektem a Katty jí stěží rozuměla. Matka pocházela z Gennepu, který ještě v roce 1869, kdy se narodila, ležel za hranicí severního Německa. Byla Holanďanka, Gennep patřil do provincie Limburg. Kolem jejich domu protékalo staré rameno řeky Maas, u kterého si matka jako dítě hrávala, a teď chtěla jít k vodě vyzbrojená udicí a kbelíkem. Matka byla sice při smyslech, ale svou rodinu nevnímala. Byli pro ni překážkami, které jí bránily v návratu do dětství. Nepoznávala svého muže ani mladší dceru, jen její milovaný Josef se jí směl dotknout. Ale říkala mu Joope a považovala ho za svého bratra. Celá rodina byla z její proměny zděšená a smutná, a přesto bylo v té scéně i něco komického, jak tam matka stála, holandsky hubovala a zoufale se jim pokoušela vysmeknout, aby si konečně mohla about gumové holínky. Chtěla jít na ryby. Nakonec Josefa napadlo, že by ji mohli pustit na louku. Vzal matce „udici“ z ruky, zavedl ji k velkému napájecímu žlabu pro krávy a zůstal tam s ní.

Další den si matka na nic z toho nevzpomínala. Byla vzhůru, poznávala zase svou rodinu a nevěřičně kroutila hlavou, když jí Katty vyprávěla, jak s Josefem chytala ryby v kravském žlabu. Matka se tomu nejdříve smála, ale pak se z veselosti staly vzlyky. Dostala strach a nevěděla, čeho se vlastně bojí víc: zda smrti, nebo šílenství.

Den rybolovu v kravském žlabu byl předzvěstí konečného selhání matčiných jater – o pár týdnů později upadla do kómatu. Probrala se pouze jednou a křičela přitom bolestí. Když za ní Katty přišla, aby jí navlhčeným hadříkem jemně otřela čelo, a chtěla ji pohladit po hlavě, matka dostala záchvat hněvu. Z posledních sil odstrčila Katty ruku. Dívce

bylo sotva třináct, věděla, že to musí být matčina reakce na silné bolesti, ale ta chvíle se jí navždy vryla do paměti. Bylo to poslední gesto její matky, poslední dotek, který říkal: Jdi pryč!

Katty si uvědomila, že ještě dnes, v jejích pětatřiceti letech, ji ta vzpomínka bolí. Došlo k tomu před více než dvaceti lety, ale ona si pokaždé kladla otázku, zda neudělala něco špatně a zda ji matka milovala stejně jako ostatní své děti.

Christine Frankenová nemusela trpět dlouho. Ve dvacátých letech, krátce po první světové válce, měla většina lékařů ve skříních s léky heroin, a stejně tomu bylo i u lékaře v jejich vsi. Poté, co léčba pomocí vši nevykázala žádné příznivé účinky, přišel lékař k matce dát jí injekci heroinu. Umírající se poté uvolnily rysy v obličeji, zpomalil se jí dech a tiše pochrupovala. Její sípání bylo čím dál slabší, ale žádná agonie se nedostavila. Dech se jí postupně zpomaloval, až se nakonec nadechovala asi jednou za minutu, pak přišlo poslední nadechnutí. Smrt nastala dřív, než se nadáli. Z těla vypřchal život a kůže rázem ztratila barvu, jako by někdo z matčiných nohou vytáhl zátku a vypustil z těla všechnu krev. U smrtelného lože se shromáždila celá rodina. Všichni mlčky hleděli na mrtvé tělo, které najednou ničím nepřipomínalo jejich matku. Otec se sklonil ke tváři své ženy, aby zjistil, zda ještě dýchá. Zavrtěl hlavou, zatlačil jí oči, políbil ji na čelo a odešel. Děti šly za ním do obývacího pokoje.

Otec postavil na stůl skleničky s domácí pálenkou pro sebe a pro dospělé děti a sklenici s mlékem pro Katty. Bylo jedenáct večer a všichni seděli mlčky u stolu. Katty se rozplakala, Paula ji objala a držela. Pak ale zaslechli ty zvuky. Z pokoje, kde ležela zesnulá matka, bylo slyšet hlasité,

pravidelné chrápání. Všichni zbledli. Že by matka zase ožila? Nebo vůbec mrtvá nebyla a jen se jim tak jevila?

Na Katty šla z té představy hrůza. Něco takového se vyprávělo o jejich staré tetě Grétě. Ta byla prohlášena za mrtvou, a když ji uložili do rakve a chystali se ji pohřbít, probudila se. Prý slyšela, jak na rakev padá hlína. Začala zoufale volat o pomoc a křičela tak dlouho, až vyděšení nosiči rakev zase vytáhli z hrobu a otevřeli. Teta Gréta prý vypadala tak strašidelně, že ji všichni měli za nějakého vampýra. Za přízrak. Farář mumlal verše z bible, aby upokojil z mrtvých vstalou, a mezi truchlícími nastal velký zmatek, všichni byli zděšení. Chudák teta Gréta své zmrtvýchvstání dlouho nepřežila. O několik dní později jí definitivně vypovědělo srdce.

Ten příběh Katty pronásledoval. Každý večer před spaním měla strach, že by ji mohli považovat za mrtvou a pohřbít ji. Z toho důvodu si několik měsíců brala do postele dopis, ve kterém jasně a zřetelně psala: „Nejsem mrtvá. Probudte mě. A kdybych se neprobudila, postavte mě nejméně na pět dní před dveře. Chci mít jistotu, že mě pohřbíte teprve tehdy, až budu doopravdy mrtvá.“

Toho večera však nešlo o nějaké strašidelné příběhy ani o tetu Grétu, nýbrž o její matku. Zmýlili se? Považovali ji za mrtvou, zatímco ona ještě žila? Když se probrali z prvotního ochromení, rozběhli se do sousedního pokoje.

To, co spatřili, jim vehnalo slzy do očí. Jeden z loveckých psů se nepozorovaně vkradl do pokoje a teď ležel vedle milované paničky na zádech s nohama vzhůru a hlasitě chrápal. V té chvíli, po měsících, kdy se starost střídala s nadějí, strachem a zármutkem, se všichni hlasitě rozesmáli. Smáli se, až se za břicha popadali. Když jim smích přinesl vytouženou úlevu, znovu se rozplakali. A tak se jejich těla otrásala

střídajícími se emocemi tak dlouho, až Katty usnula Paule v náručí.

Od té doby Katty připadalo, že smrt v sobě má cosi absurdního. Něco, co v pozůstalých zanechává smích plný žalu. Jak jinak by mohli dál žít? Katty se snažila zahnat vzpomínky na matku. Chtěla myslet na Theodora, tak šla do svého pokoje. Na psacím stole stála v rámečku jeho fotografie z doby těsně před válkou. Katty ho pohladila po tváři. Měl hezké kulaté oči po otci, trochu baculaté tváře a velká ústa, která zabírala téměř celou spodní část obličeje. Když se smál, mluvil nebo jedl, zkrátka když byla jeho ústa v pohybu, bylo vidět jen ty jeho velké, po životě lačnící rty. Jsou teď stejně bezbarvé, jako byly ty matčiny, z nichž během několika vteřin vyprchala všechna barva?

Katty si představila, jak tam někde Theodor leží, smrtelně bledý, a po jeho červených dětských tvářích už není ani památky. Při té představě konečně přišly slzy. Katty plakala a bolest v hrdle jí přinesla úlevu.

STÉ NAROZENINY – ČTVRTEK

Konečně ve třech

„Božítku, vy ale vypadáte staře, pehehe.“ Paula se při vystupování z taxíku smála svým typickým, bublavým smíchem a královsky se svou drobnou neomaleností bavila. Katty to připadalo dvojnásob směšné. Jednak proto, že její starší sestra je bezmála devadesát osm, a zadruhé proto, že je téměř slepá.

„Co říkala?“ zaslechla za zády Gertrudin skřehotavý hlas. Gertrudě na štěrkem vysypané příjezdové cestě podkluzovaly nohy, takže nemohla jít tak rychle, jak by si byla přála.

„Připadá jí, že vypadáme staře,“ opakovala Katty úmyslně nahlas, načež se Paula znovu bublavě rozesmála. Gertruda na to nereagovala. Zřejmě neměla chuť otázku opakovat a tím vyvolat další nepříjemnou diskusi o tom, že by potřebovala naslouchátko.

Katty ji už nejméně deset let přesvědčovala, aby si něco takového konečně pořídila, protože ji nebavilo na sestru neustále křičet. Pokaždé ale dostávala od Gertrudy stejnou odpověď: „Teď už jsem tak stará, že s takovými nesmysly nehodlám začínat.“

Paula si jako obyčejně nedokázala odpustit své posměšky. „Máš to se svými sestrami pěkné trápení, Katty. Jedna je slepá, druhá hluchá, to bychom si dneska večer měly zahrát skat.“

Trvalo celou věčnost, než Paula vylovila z kabelky peněženku a podala ji taxikáři.

„Vezměte si, co potřebujete, mladý muži. Když mi žádné peníze nezůstanou, tak mi je aspoň sestra nebude moct vybrat z kabelky.“

„Já jsem tě stejně pozvala jen proto, abys myla nádobí,“ oplatila jí tu zlomyslnost Katty. Popadla Paulin kufr a svižným krokem odcházela. Byla šťastná, že Paula přijela. Tato sestra je zdrojem nakažlivě dobré nálady. Dokonce ani Gertruda jí neodolá. Paula bude Kattyinou spojenkyní při choulostivém vyjednávání, které ji čeká.

Když Paula přijede na Tellemannův statek, obvykle se ubytuje v bývalém Theodorově pokoji. Dětský pokoj, jak mu dodnes říkají, si oblíbila, protože je daleko od obývacího pokoje, tudíž tam má příjemný klid. Ve starém selském domě je mnoho místností a Katty je v sedmdesátých letech nechala všechny zrenovovat, aby mohla na statku provozovat malý penzion. Většinou měla plno, protože nedaleký Xanten byl turistickou atrakcí a Katty byla známá tím, že připravuje nejlepší snídani široko daleko. Dělala k ní vejce na slanině a k tomu pekla ten nejlepší bílý chléb, jaký se dá v Dolním Porýní sehnat. Po večerech s hosty dlouho do noci sedávala – měli rádi nejen její příběhy, ale i rodinnou atmosféru, kterou uměla navodit. Poté, co oslavila osmdesátiny, však Katty své podnikání značně omezila. Na statek už v podstatě jezdili jen stálí hosté, staří známí. Z některých se za ta léta stali její přátelé, jako třeba z Belgičana Pieta, který měl taktéž

v týdnu přijet, aby se zúčastnil oslav. „Mám vás rád, vy moje veselé staré holky,“ říkal jim Piet pokaždé svým německovlámským žargonem. Pietovi bylo kolem padesáti, jeho přesný věk nikdo neznal, na temeni měl vlasy prořídle a vzadu zase příliš dlouhé. Nejraději chodil v kožených kalhotách a bílé košili a moc pil. Obličej měl nepravidelný, nebyla v něm žádná souměrnost. Oči příliš u sebe, veliký nos a ústa nakřivo. Ke všemu měl ještě velké odstávající uši, kterým se nikdo nedokázal vyhnout pohledem, ani ze zdvořilosti. Ale byl to věrný host a měl srdce na pravém místě, což bylo pro Katty nejdůležitější. Proto si nedal vymluvit, že daruje Gertrudě ke stým narozeninám to, čeho si na sobě nejvíc cení: svůj hlas. Piet byl totiž bavič a se svými elektronickými varhanami přiváděl do varu všechny sály, nebo to alespoň tvrdil. Když Katty o svém dárku vyprávěl a hlas mu přeskakoval nadšením, neměla to srdce ho odmítnout. Vyřeší to později, až odnese Paulin kufr domů, uvažovala. Navíc, Piet už takřka patří do rodiny, tak by Gertruda mohla jednou přimhouřit oko, namlouvala si, ale stejně tušila, že Pietova hudba rozhodně nebude vyhovovat Gertrudinu vkusu.

Kam Kattyina paměť sahala, byl Tellemanův statek vždy pro každého otevřený. A ona v této tradici pokračovala i po Heinrichově smrti. Milovala diskuse, které se protáhly dlouho do noci, hlavně se sedláky ze sousedních statků, když se bavili o hospodaření nebo o politice. Když ji přišli navštívit neteře a synovci, dokázala se rozohnit tak, že ztrácela sebekontrolu. Za takových večerů jedli hodně tučná jídla a pili silnou kořalku, ráno pak dlouho spali a pozdě snídali. Katty připadalo, že se ve svých čtyřiaosmdesáti letech stále dobře drží. „Ještě pořád dokážu opít sedláky tak, že leží pod stolem!“ odpovídala pokaždé na otázku, jak se má. Jen když

přijela Gertruda, což se poslední dobou stávalo poměrně často, si nemohla nic takového dovolit. Sestra ve svém věku už špatně spala, a když se v noci probudila a našla v přetopeném obývacím pokoji společnost, pokaždé to Katty vyčítala. Hosté pak měli špatné svědomí, že ruší stoletou dámu. Katty se obávala, že pokud se k ní Gertruda nastěhuje, bude na statku klid natrvalo. Avšak bylo to nevyhnutelné. Katty naléhavě potřebovala být chvíli s Paulou sama, aby si mohly promluvit, a tak se na nejstarší sestru obrátila:

„Gertrudo, neuvařila bys nám kávu? Ty ji děláš správně silnou. Já mezitím pomůžu Paule vybalit věci a pak se posadíme na zahradu.“

„Mohla bys mi taky dát na sporák plecháček s vodou?“ zavolala Paula do kuchyně, když byla asi v polovině schodiště. „Z tvého kafe se mi pokaždé rozbuší mé staré srdce.“

„Ty, jako bývalá učitelka tělocviku, bys měla být ráda, když se ti rozbuší srdce,“ dobírala si ji Katty. „Pojď, už jsem ti připravila pokoj.“ Vtáhla Paulu dovnitř a zavřela dveře.

„Zase se něco stalo. Musíme jednat.“ Katty doufala, že Paula bude mít se svým humorem u Gertrudy větší úspěch než ona. Pro Katty bylo těžké přesvědčovat sestru o tom, co ani jedna z nich vlastně nechce, ale co už se mělo udělat dávno: aby se Gertruda vzdala svého malého bytu v Xantenu, protože jejich nehod povážlivě přibývá.

„Tentokrát upadla. A vůbec si nevzpomíná, co se stalo.“
„Ublížila si?“

„Ne, ale doktor Duscher řekl, že musí mít anděla strážného, protože si mohla zpřelámat všechny kosti. Myslí si, že se jí udělalo mdlo. Zase kvůli krevnímu oběhu. A pak upadla.“

„Probůh, nevaří od té doby ještě silnější kafe?“ zeptala se Paula s předstíraným zděšením.

„Ty jsi nemožná,“ usmála se Katty. „Ale vážně, kdyby ji José nenašla, mohla tam zůstat ležet třeba i několik dní.“

„José ji našla? Naše stará Josélein?“

Katty věděla, že Paula má pro José slabost, ale možná právě proto byla jejich společná švagrová terčem Paulina neustálého popichování. A zatímco Paula si ji dobírala láskyplně, Gertruda s chudinkou José mluvila častokrát s opravdovým despektem. Katty jí někdy bylo upřímně líto. José a Gertruda žily v Xantenu jen kousek od sebe. Nedokázaly bez sebe být, ale nedokázaly být ani spolu. Hádaly se jako dvě drátenice. José připadalo, že ji Gertruda poučuje, což ostatně byla podle Katty pravda, protože ona sama na tom byla stejně. Gertruda se o nepraktickou José starala, připomínala jí termíny, tajně za ni platila menší částky, které José dlužila u pekařů v sousedství. José si toho ovšem nebyla vědoma, a tak byla přesvědčená o tom, že vlastně koná dobrý skutek, když se jako podstatně mladší obětuje a dělá Gertrudě tak často společnost. A samozřejmě za to očekávala vděčnost. Tato oboustranná nedorozumění pravidelně končila ošklivými hádkami.

„Nedávno byla José na Gertrudu hodně rozzlobená, protože se den předtím pohádaly. A když pak zase zaklepala u Gertrudy na dveře, uslyšela jen sténání. Myslela si, že Gertruda nechce z trucu otevřít, a tak na ni zlostně křičela z chodby.“

Paula stěží potlačovala smích při představě, jak její švagrová zlostně a neúnavně buší na dveře.

„Doufám, že jí přitom nespada paruka,“ podotkla, a to už se rozesmála i Katty.

„Buď aspoň chvíli vážná! Mohlo to doopravdy skončit špatně. Volali mi sousedé, abych přijela s klíči od bytu. A takové

věci se stávají každou chvíli. Vyprávěla jsem ti o té plotýnce na sporáku?“

„Ne tak nahlas, Katty,“ přerušila ji rychle Paula. „Nechceme přece, aby si myslela, že jsme se proti ní spikly.“

„Máš pravdu. Ale ona se toho bytu musí vzdát, vždyť je nebezpečné, aby tam bydlela dál sama. A tady je to pořád lepší než v nějakém domově pro přestárlé,“ řekla Katty, zčásti i proto, aby ujistila sebe samu, že se rozhodla správně. Paula neodpověděla hned.

„Myslíš, že bude chtít žít tady na statku?“ zeptala se potom skepticky.

„Ano. Proč ne, panebože? Vždyť sem za námi celá léta jezdila.“

„To je něco jiného, Katty. Z vlastní zkušenosti tě mohu ujistit, že čím jsi starší, tím víc se ti do života vrací minulost, i když sis už myslela, že jsi na ni zapoměla. To ještě poznáš, až budeš v našem věku. Zatím jsi ještě mladice.“ Paula se krátce zasmála a hned zase zvážněla. „Nebude chtít zemřít v jeho domě. Copak to nechápeš?“

„Je to můj dům. Heinrich zemřel před pětadvaceti lety. Navíc žádné jiné řešení neexistuje. Nebo ji snad chceš vzít ke své dceři?“

„Do Düsseldorfu? Kdo by se tam o ni staral? No tak dobře, promluvíme s ní. Pokusím se jí vysvětlit, že to tady pro ni bude lepší než v Xantenu. Ale dopřej mi čas. Vždyť jsem sotva přijela. Promluvíme si o tom později, ano?“

„Jak dlouho tu zůstaneš?“

„Uvidíme, v příštích pár týdnech nic nemám. Nebo tu mám taky zůstat nadobro?“

„Já bych nebyla proti,“ odvětila Katty a políbila ji na čelo. „Tak, a teď si vybal věci a pak přijď dolů.“

STÉ NAROZENINY – ČTVRTEK

Franz a Frankenovi

„Možná jsem hluchá, ale ne hloupá,“ mumlala Gertruda na adresu sester. Věděla, že ty dvě nahoře mluvily o ní a že ji Katty požádala, aby uvařila kávu, jen proto, aby se jí na chvíli zbavily. Vždyť jim její káva nikdy nechutnala.

To máte za to, pomyslela si Gertruda a přidala do filtru lžičku mleté kávy navíc. Katty určitě Paule popisuje naprosto přehnanou verzi její poslední nehody, která přitom vůbec nestojí za řeč. Vždyť se vlastně nic nestalo. Taková směšná maličkost.

Gertruda zapnula překapávač a chvíli čekala, zda uslyší bublání. Pak vyšla z kuchyně a zamířila do ložnice, kterou pro ni Katty připravila. Přijela včera a svůj malý kufřík už měla vybalený. Přihladila dlaní přehoz na posteli, sedla si a nevěděla, co má dělat. V pokoji to bylo cítit prachem a zatuchlinou. A kuličkami proti molům, pomyslela si znechuceně, Katty mohla alespoň vyvětrat, než jsem přijela. Nebyla zvyklá mladší sestru chválit, a tak byla ráda, že našla důvod ke kritice. Vstala, přešla k oknu a otevřela ho. Pohledem zabloudila

do velké zahrady, lemované po obvodu tújemi vysokými jako dům. Jak za tu dobu vyrostly! Tenkrát jí byly po ramena. Už je to osmdesát let, co v této zahradě seděla. V duchu viděla Katty jako malou holčičku, jak běhá po trávníku. Bylo to poprvé, co přijeli s rodiči na Tellemannův statek, asi půl roku poté, co se seznámila s Franzem.

Gertrudě tehdy bylo dvacet a nikdy na ten den nezapomene. Sbalila kufry pro jednu ze svých sester, která jako první opouštěla jejich velkou rodinu. Tenkrát jí Gertruda tak trochu záviděla. Toužila po samostatnosti, po tom, aby mohla konečně žít svůj vlastní život a uniknout z domova, kde se cítila omezována. Se smutkem pomyslela na otce.

I on tenkrát seděl v této zahradě plný euforie. Byl na Gertrudu hrdý, že dokázala zvládnout i ty nejhorší situace a že se nikdy nevzdala. Ukončila reálku, přešla na gymnázium a úspěšně odmaturovala. Někteří učitelé ji povzbuzovali a říkali jí, jak je to u prosté venkovské dívky, jakou byla, výjimečné a jak je to důležité. Jiní se jí to naopak snažili rozmluvit. „K čemu ti to bude?“ říkali. „Stejně se brzy vdáš. A k tomu žádnou maturitu nepotřebuješ.“ Ale ona to nevzdala. Toužila po vědění, měla dobrou paměť, ráda četla a ráda se učila. Jediné, co jí tehdy dělalo starosti, byly peníze. Místo aby vydělávala, stála otce peníze, a navíc dala příklad Paule, která chtěla být ve škole stejně dobrá jako její starší sestra. Otec obě v jejich touze po vzdělání podporoval, přestože si to nemohl dovolit. Malý statek, na kterém žili, musel uživit třináct lidí, a otec se zadlužil až po uši.

Byl na svou dobu velmi pokrokový, přemítala Gertruda u okna ložnice, nezvykle moderní na někoho, kdo se narodil ještě před vznikem císařství. Každý jiný by své nejstarší dcery co nejdříve provdal, jedno za koho, hlavně aby byly z domu.

Ale Ludwig Franken ne. Gertruda se zamyšleně usmála. Přehnané představy o morálce byly Ludwigu Frankenovi cizí, zato se mu líbilo Epikurovo učení, a tak spojil část řecké a část katolické nauky a utvořil si z nich svou vlastní doktrínu. Podle jeho názoru měl každý člověk na tomto světě právo usilovat o šťastný život, ale jen do té míry, aby kvůli tomu pak neměl velké potíže na katolickém onom světě.

Z politického hlediska by ho dnes pravděpodobně označili za levicového liberála, uvažovala Gertruda. Kdyby to tak věděla Katty, usmívala se, tu diskusi bych moc ráda slyšela. Katty byla silně konzervativní a podle ní byl každý, kdo nevolil CDU, podezřelý a v podstatě terorista. Zdalipak by u vlastního otce učinila výjimku? Tehdy byla ještě moc malá, aby se s ním přela. Naproti tomu ona a Paula s ním o tom doma velmi často diskutovaly. Ludwig Franken vstoupil už před první světovou válkou do Německé liberální strany, která vznikla kolem hraběte Schenka ze Stauffenbergu. Gertrudu překvapilo, že si na to vzpomněla zrovna teď, ale pak si uvědomila, že to asi bude nedávným padesátým výročím červencového atentátu na Hitlera a že to jméno padlo, když se o výročí mluvilo v médiích. Ve skutečnosti byla dvě hrabata ze Stauffenbergu, jedním byl zakladatel liberální strany a druhým ten, který spáchal atentát na Hitlera. Jistě byli příbuzní, uvažovala. Ludwik Franken už pokus o zabití Hitlera nezažil, ale zcela jistě by s ním souhlasil. V hloubi svého srdce byl revolucionář. Neustále mluvil o lidských právech a svobodě názoru, ale tím tenkrát ve vsi samozřejmě nikoho nenadchl. Obyvatelé Dolního Porýní byli ortodoxní katolíci žijící v bázni před Bohem, který jim přesně předepisoval, jak má vypadat štěstí na zemi. A všichni poslouchali a chodili v neděli do kostela, protože to byla křesťanská povinnost.

Oni chodili jednou týdně do kostela, zatímco dnes se Gertruda omezila pouze na sváteční bohoslužby a na vánoční půlnoční mše. Nějaké výhody stáří přece jen má, člověk se má nač vymluvit, říkala si. Tenkrát chodili do kostela hlavně kvůli matce, ale otec si po mši nikdy neodpustil probírat s nimi kázání, porovnávat ho s tím, co praví bible a co katolická církev, a zpochybňovat církevní nauku. Matku to pokaždé rozladilo, a tak bývaly neděle ve Frankenově rodině vším jiným, jen ne dny klidu a pohody. Ludwigovy názory a představy o světě musely matce připadat kacírské a v hloubi duše musela mít strach, že je Bůh jednoho dne za jejich pýchu potrestá. Ale Ludwig vychovával děti k tomu, aby si kladly otázky a diskutovaly, a probudil tak v Gertrudě a v Paule touhu učit se a učit i druhé.

Když se Gertruda poprvé setkala s Franzem, končila zrovna pedagogické studium pro učitelství na základní škole. Bylo to o posvícení v Rees, nejbližším větším městě. V srpnu roku 1914 bylo v Reesu veselo, protože přesně týden předtím vyhlásilo Německo válku Rusku a lidí se zmocnila celonárodní bojechtivost. Starší muži vzpomínali ve velikém slavnostním stanu na bitvu u Sedanu, s rozpálenými tvářemi o ní vyprávěli a tvrdili, že Německá říše zarazí Francii tupým klackem do země.

Toho roku byli proto návštěvníci posvícení obzvláště rozohnění. Gertruda byla mladá, nebyla nikomu zaslíbená, a teď už jí nic nebránilo, aby si našla muže. A on najednou stál před ní. Od první chvíle věděla, že chce jen jeho.

Franz byl vysoký a štíhlý, podobně jako Gertruda. Ta měřila metr sedmdesát pět a převyšovala tehdy všechny své vrstevnice minimálně o půl hlavy. Plaše ho pozorovala, jak stojí ležérně opřený o pult. Byl svátečně oblečený, měl černý

oblek, tmavě hnědé vlasy ostříhané nakrátko a působil velmi sebevědomě. Usmál se na ni a ona sklopila oči. Potom začali hrát k tanci a netrvalo dlouho a Franz zamířil k jejich stolu. Zeptal se Gertrudina otce, zda ji smí požádat o tanec. Hráli valčík a jí připadal nekonečný. Nebyla dobrá tanečnice a v porovnání s tím galantním mladíkem si připadala jako dřevo. Nešlapala mu sice na nohy, ale měla tuhá kolena. Zdálo se jí, že netančí dost elegantně, a když s ní začne točit doleva, je příliš pomalá. Styděla se. Když valčík skončil, zmohla se jen na zdvořilé poděkování a rozběhla se zpátky za rodinou ke stolu. Chtělo se jí brečet.

Franz si toho nevšiml. Možná už měl dost vypito. Po chvíli se k jejich stolu vrátil a zeptal se, zda může přijet Gertrudu navštívit.

Franz bydlel ve Wardtu, dvacet kilometrů od jejich statku, a když za několik týdnů na kole přijel, byla by se Gertruda znovu nejraději propadla do země. Všechno u nich bylo stísněné a malé, byli chudí a čišelo to z každyčkého kouta. Dům neměl v přízemí na zemi podlahu, jen udusanou hlínu. Neměli žádný přijímací salon, kam by se mohla s Franzem posadit, ani jinou vhodnou místnost, kde by spolu mohli nerušeně mluvit. A tak seděli v kuchyni, kolem pobíhaly děti, vesele povykovaly, a Josef, kterému bylo tehdy šest let, nutil Franze, aby si s ním šel hrát s míčem. Bylo to ponižující. Ale ke Gertrudinu překvapení se to Franzovi líbilo. Prohlásil, že u nich doma je příliš velké ticho.

A tak Gertruda hodila zábrany za hlavu a oba se do sebe zamilovali. Gertruda na to ráda vzpomínala. Bylo to tak bezstarostné. Do doby, než jsme přišli sem, uvědomila si a energicky zavřela okno. Udělalo se jí mdlo. Nevěděla, zda to způsobil nízký krevní tlak, nebo navráťivší se staré pocity.

Cítla, jak se jí zvedá žaludek. Bylo to stejné jako tenkrát, asi půl roku poté, co se seznámila s Franzem. Franz začal plánovat jejich společnou budoucnost a chtěl ji představit rodině. A Gertrudě se ze samého vzrušení udělalo špatně.

5. DUBNA 1915

Mlčení Hegmannových

V roce 1915 přišlo jaro dříve než obvykle. A toho dne počátkem dubna, kdy se Gertruda s rodiči a malou Katty chystali na důležitou návštěvu, bylo výjimečné teplo.

Bylo to na Velikonoční pondělí a Katty, které bylo právě pět, měla dovoleno hledat po zahradě velikonoční vejce. Běhala po trávníku jako ztřeštěná, dívala se pod každou pampelišku, a když nějaké vajíčko našla, dupala radostí svýma krátkýma nožkama. Vajec měli Frankenovi od svých slepic dost, ale ostatního se jim nedostávalo.

Neměli proto pro rodinu Hegmannových žádný pořádný dárek, což dělalo Gertrudě již několik dní starosti. Poslala Katty alespoň natrhat květiny. Katty byla jediná z jejích sourozenců, kdo směl jet na návštěvu s nimi. Ostatní museli zůstat doma pod Pauliným dohledem. To se nelíbilo především chlapcům, kteří chtěli s Franzem hrát míčové hry. Katty natrhala kytici narcisů a Gertrudě připadalo, že nevypadá špatně. Spolu s lahví domácí pálenky, kterou si Gertrudin otec zastrčil pod paži, to bude muset stačit.

Ludwig Franken zapřáhl do vozu starého valacha Nep-
tuna, který si to se stoickým klidem nechal líbit. Ale Gertru-
dě ho bylo líto. V takovém vedru je bude muset táhnout tak
daleko. „U Hegmannů dostaneš dobrého ovsa, to ti slibuju,“
utěšovala ho. A on zařehal, jako by jí rozuměl.

Každé zvíře na jejich statku mělo jméno nějaké postavy
z římské či řecké mytologie. Kohouta pojmenovali Apollón
a svině dostaly jména po třech Líticích Allektó, Megaire
a Tísifoné. Gertruda podědila lásku k pradávným božstvům
a polobožstvům po otci, který dětem staré báje znovu a zno-
vu předčítal. Dokonce i Katty už zná Olymp lépe než rodný
Empel, pomyslela si Gertruda.

Zkoumavě si svou rodinu měřila. Ludwig Franken byl
vysoký a silný. Bylo mu sice už téměř padesát, ale stále měl
husté vlnité vlasy, které si teď zastrčil pod kulatý klobouk.
Na sobě měl šedý oblek z hrubé vlny s viditelně prodřenými
loky. Matka v sobě měla něco aristokratického. Byla vysoka-
ká jako Gertruda a štíhlá, až hubená. V dlouhých šatech
vpředu zapnutých na knoflíky vypadala skvěle. Přestože měla
útlý pas, rozhodla se vzít si korzet a na hlavu klobouček se
závojíčkem, v němž skutečně vypadala jako urozená dáma.
Až na ruce. Ztvrdlá kůže prozrazovala, že je selka. Také
obličej pod závojíčkem měla opálený jako pracující žena.
Gertruda přemýšlela, zda i Franzova matka pracuje na poli.
Pravděpodobné to není, řekla si, a připravovala se na to, že
uvidí ženu se vznešeně bílou pletí. Neměla z toho dobrý pocit.

Gertruda si za učitelský plat koupila kvalitní látku, ze
které si ušila přiléhavý kostýmek. Sukně jí sahala až po kot-
níky a sako mělo vycpávky v ramenou. Korzet si nevezala, při-
padal jí hrozný. Proč by si měla nechat stahovat pas na pa-
desát centimetrů, když chtěla mít alespoň šedesát pět? Kdo

by měl užitek z toho, že se jí špatně dýchá? Nebo co kdyby se jí udělalo nevolno a třeba i omdlela? Mnoho jejich přítelkyň tento názor sdílelo. Korzet byl podle nich pro staré ženské, které měly zdeformovanou postavu po mnoha dětech. Ovšem i tak bylo nesmyslné odsuzovat ženy k tak zbytečnému utrpení.

„Gertrudo, pojď, už pojedeme,“ volal ji otec. Musela se zhluboka nadechnout. Žaludek měla jako na vodě, hlavně proto, že si uvědomovala propastný rozdíl mezi jejich a Franzovou rodinou. Hegmannovi mají dokonce automobil. Nic si v této chvíli nepřála víc, než aby se v něm mohla projet. Spolu s Franzem si zajet někam, kde by byli jen sami dva a kde by na ně nečekala Hegmannova rodina, která si ji jistě bude důkladně prohlížet. A možná i někam, kde by se mohla oprostít od pocitu odpovědnosti, který ji soustavně tížil. Odpovědnosti za sourozence i za matku, která už ztrácela pevné zdraví. Odpovědnosti za své žáky a vlastně za celý svět. V hloubi duše nebyla Gertruda veselý člověk. Jen když byla s Franzem, bylo jí dobře a všechno jí připadalo snadné. On byl tak bezstarostný a zvědavý na všechno, co mu život přinášel. Dokázal ji strhnout, když jí s upřímným nadšením vyprávěl o něčem, čemu většinou rozuměla jen zpola. Dokázal se nadchnout vším, co se týkalo techniky, a svým nadšením nakazil i ostatní. Jednou jí popsal každičký šroubek svého automobilu. Vzal ji za ruku a málem ji strhl na zem, jak se sehnul nad pravým kolem a se zapáleným výrazem v očích jí ukazoval brzdy. Pak auto oběhli, aby jí mohl ukázat i bubnovou brzdou na levém kole.

Gertruda by už mohla řídit. Přinejmenším teoreticky. Franz jí dával hodiny. Postavili v kuchyni dvě židle vedle sebe, on na jednu položil pokličku od hrnce, na podlaze seřadil

pár prázdných plechovek a ukazoval jí, jak řídit, brzdit, řadit a zatáčet. Přitom se každou chvíli dotkl její ruky nebo jí zlehka přidržoval ruce, když ji učil, jak zacházet s volantem. Krčila přitom vyčítavě čelo, ale on ji uličnický napomenul, že málem vjela do příkopu. A Gertruda se tomu smála tak, jak už dlouho ne. Smála se, až měla slzy v očích a bolela ji bránice.

Gertrudin otec na to nikdy nic neřekl. Mohl zakročít, říkala si Gertruda, protože Franz si k ní hodně dovoloval. Ale možná měl otec prostě radost, že jeho nejstarší dcera našla svou lásku, nebo snil o zámožném zeti. Zatímco o tom přemýšlela, zaslechla otce, jak mlaskl jazykem, a Neptun se dal do pohybu.

Gertruda se dlouze přela sama se sebou.

„Tati, můžu tě o něco poprosit?“ zeptala se nakonec.

„Ovšem že můžeš, dítě.“

„Nemohli bychom dnes odpoledne vynechat politiku?“

Otec se na ni pobaveně podíval.

„Mám špatné názory?“ zeptal se vlídně a Gertrudě se ulevilo.

„Obávám se, že ano,“ odpověděla s povzdechem. „Franz mi vyprávěl o svém starším bratru Heinrichovi. Včera mu bylo třicet, tak mu prosím tě nezapomeň poblahopřát. Je členem Německé strany centrum, která je velmi konzervativní a klerikální, jak ti jistě nemusím říkat. On sám je také velmi konzervativní. Nechci, aby došlo k nějaké ostré výměně názorů.“

Gertruda si všimla, jak se Ludwig Franken podíval na manželku. Ta jen mlčky přikývla. Christina Frankenová měla ráda klid a politické diskuse v jejich domě pro ni byly vyčerpávající. Gertruda se nemohla zbavit pocitu, že se matka

necítí dost silná, aby dokázala prosadit vlastní názory. Zcela jistě pro ni byla představa, že její manžel bude pro jednu mluvit o počasí, příjemná. Ale bude taková prostoduchá konverzace s Heinrichem Hegmannem možná?

Podle Gertrudy měl Franz se svým bratrem podivný vztah. Na jedné straně měl staršího bratra rád, obdivoval ho a snažil se ho ve všem napodobovat, na druhé straně jí připadalo, že na něho žárlí. Heinrich byl chloubou rodiny, dokonalý ve všem, co dělal. Byl jen o pět let starší, a přesto byl „o celou věčnost“ před ním, jak se Franz jednou vyjádřil. O Heinrichovi se říkalo, že je dobrý hospodář. Pravidelně chodil do kostela, byl činný v obci a všichni ho natolik uznávali, že se nakonec stal politikem. Jako prvorozený syn byl dědicem statku a podle toho, co jí vyprávěl Franz, měl přirozenou autoritu, které se dobrovolně podvoloval dokonce i jejich otec. Už několik let rozhodoval o osudu Tellemannova statku Heinrich. Otec mu všechno přenechal, když bylo Heinrichovi šestnáct. „On je u nás domácím pánem,“ řekl Gertrudě Franz a líčil jí, jak se stalo, že Heinrich převzal vedení statku. Připravil otce o moc, v podstatě ho veřejně zostudil. Franz ale bratra hájil. „Náš otec je slaboch. Chce být nenápadný, protože se bojí pomluv.“ Dodal, že Johannes Hegmann se nechával stále víc využívat a podvádět jinými lidmi, až hrozilo, že přijde o statek, a tak mu Heinrich vytrhl otěže z rukou. Stalo se to, když spolu vezli mléko do družstva. Otcí za ně platili čím dál méně a on neměl odvahu se vzepřít. Došlo to tak daleko, že mu chtěli za litr platit pouhých pět feniků. A jejich otec byl i to ochoten mlčky trpět. Heinrich čekal deset vteřin, dvacet vteřin, ale pak už to nevydržel. Ujal se slova a projednal celou věc sám. Od té chvíle bylo všem jasné, že se Heinrich ujal vedení statku. Otec sice dál seděl

v čele stolu, ale dovolil si usednout až po Heinrichovi, který se obsloužil jako první.

„Máš bratra rád?“ zeptala se Gertruda se smíšenými pocity, když od Franze vše vyslechla.

„Já nevím. Asi ano, je to můj bratr.“

„A bude mít rád on mě?“

Franz dlouho váhal, než odpověděl. A Gertruda si vážila toho, že si to neusnadnil tím, že by jí řekl, co chtěla slyšet.

„Nejsem si jistý. Heinrich je mazaný. A myslím, že v tobě pozná to, co vidím i já. Jsi chytrá a duchaplná, jsi mu rovná. Působíš hrdě, vyzaruje z tebe přirozená důstojnost a nejsi taková koketa jako většina jiných dívek. Potřebuješ ještě víc lichotek?“ zasmál se Franz a vlastně tak zamluvil její otázku. Co se ale stane, když Heinrich Franzovu volbu neschválí? napadlo Gertrudu.

„Tam vpředu, to musí být ono,“ řekl konečně Gertrudin otec. Byli na cestě už dvě a půl hodiny a mezitím nastal čas odpolední kávy.

„Panstvo je na zahradě,“ sdělila jim služebná, která jim přišla otevřít a která byla zhruba stejného věku jako Gertruda. „Račte prosím za mnou,“ vyzvala je.

Všichni Frankenové málem bázně zatajili dech. Dům byl velkolepý, už jen vstupní hala jim připadala stejně velká jako celý jejich dům v Empelu. Z obou stran se vcházelo do dalších místností. Služebná je vedla pokojem s velkým mahagónovým stolem, nejspíš to byla kancelář, a odtud dalšími dveřmi na krátké schodiště, kudy se scházelo do zahrady. Ta byla překrásně osázená, byly v ní květinové záhony s mochnou stříbrnou a s modřenci, na jiných místech kvetly jaterníky a narcisy, mezi nimi krokusy a divoké tulipány. Trávník byl

vzorně posečený a panstvo, tedy otec a matka Hegmannovi, sedělo u bohatě prostřeného stolu s kávou, jak je v Dolním Porýní tradicí. Na stole byly uzeniny, chléb, koláče a chléb s rozinkami a řepnou melasou. Stůl byl svátečně prostřený a Gertruda doufala, že je to dobré znamení. Nebo je to běžná velikonoční výzdoba?

Franz jim šel naproti, aby je přivítal. Gertrudě poskočilo srdce radostí a nervozitou současně. Pozdravil se s nimi a vedl je za otcem ke stolu.

Johannes Hegmann vstal. „Vítejte na Tellemannově statku. Rádi vás s mou ženou Wilhelminou poznáváme. Franz nám o vás hodně vyprávěl. Posadte se, prosím, čekáme ještě na staršího syna Heinricha.“ To bylo vše. Uvítací fráze, vlídné pokývnutí matky Wilhelminy a pak mlčení. Franz se s Frankenovými posadil ke stolu a dál se nedělo nic.

„Letos je překrásné jaro,“ pokusila se Gertrudina matka o navázání hovoru, ale její pokus vyzněl do prázdna. Gertruda zneklidněla, nevěděla, co to má znamenat. Zdálo se, že Hegmannovým mlčení nevadí. Gertrudin otec se hlasitě nadechl a zase vydechl. Znělo to jako povzdech a také to tak bylo míněno. Když se pohledy obou žen setkaly, tvářila se Wilhelmina vysloveně přátelsky. Ale neřekla nic.

„Mami?“ ozvala se Katty. „Mami, mohla bych ochutnat rozinkový chléb?“ „Buď zticha,“ sykla na ni matka, nyní už také očividně nervózní.

Gertruda se osmělila a snažila se Katty uchlácholit: „Počkejme ještě chvíli, než přijde Franzův bratr, potom určitě budeš moct ochutnat. Zasloužíš si to, když jsi byla po cestě sem tak hodná.“ Pak s nadějí pohlédla na Hegmannovy, ale Johannes s Wilhelminou ji se stoickou vlídností ignorovali.

Gertruda se pokusila pohlédnout Franzovi do očí. Marně. Hleděl do stolu. Co se to tu děje? Proč si jich nikdo nevíšlá? Udělali nějakou chybu? Přijeli sem přece proto, aby se poznali. Cítla, jak se jí zmocňuje hněv. Proč se Franz chová tak divně? Jindy je přece tak okouzlující řečník. Pohrdavě odfrkla a Franz se jí konečně zahleděl hluboko do očí. Byla v nich jakási prosba. „Stojí nahoře u okna,“ zašeptal.

Gertruda zvedla oči vzhůru. Neviděla, zda tam někdo stojí, ale cítila Heinrichův pohled. Bylo jí jasné, že je to hra o převahu. Heinrich je nechá čekat, aby jim ukázal svou nadřazenost. Má tohle zapotřebí? ptala se v duchu a Franzův bratr jí byl ještě nesympatičtější. Přemýšlela, jak ji asi Heinrich vidí. Zřejmě si všiml, jak je hubená. Franz jí řekl, že Heinrich přikládá velkou váhu tomu, zda je na člověku vidět, že se má dobře. Gertruda směrem k oknu vystrčila bradu. Jen ať vidí, že se jím nedá zastrašit. Jestli se ho bojí jeho vlastní rodina, tak ona se ho bát nebude. Gertrudě však její vzdor nepomohl, u stolu se nic nezměnilo. Místo po pravé straně pána domu, který seděl v čele, bylo prázdné a všichni zarytě mlčeli.

„Omluvte mne, prosím, musel jsem ještě něco zařídit.“ Deset minut poté, co už Gertruda uvažovala, že se prostě zvedne a pojedje zpátky domů, přešel Heinrich dlouhým krokem zahradu a podal ruku nejdříve Christině Frankenové, pak Ludwigovi a nakonec Gertrudě. Pochválil jí kostýmek a konečně si sedl.

„Doufám, že vaše pozorování dopadlo uspokojivě,“ řekla Gertruda. Byla si vědoma toho, že to řekla příliš nahlas, ale měla pocit, že se mu nějak musí postavit na odpor. Heinrich si ji změřil s pobaveným výrazem. „Víte, teď ve válce jsou

ceny za naše produkty tak nízké jako téměř nikdy předtím. Člověk musí hodně počítat, když chce uživit velkou rodinu.“

První kolo vyhrál, pomyslela si Gertruda a pokradmu pohlédla na Franze, aby zjistila, zda tu narážku pochopil stejně jako ona. Očividně ano, protože zrudl hněvem. Naštěstí si Gertrudini rodiče jejich pohledů nevšimli a jen Gertruda a Franz pochopili, co chtěl Heinrich naznačit – že Franz nemá ani peníze, ani postavení, aby se mohl oženit. Sice pracoval na statku, ale hospodářství mu nepatřilo, k tomu už se Gertrudě přiznal několikrát. Jeho snem bylo studovat na vysoké škole technické v Cáchách, což jeho starší bratr považoval za bláznovství. Často se kvůli tomu hádali a Heinrich vyhrožoval, že Franze vyhodí ze statku. To by znamenalo, že by musel narukovat. Protože to jediné, co ho dosud před válkou chránilo, bylo tvrzení, že ho na velkém Tellemannově statku potřebují na práci. Gertruda mu proto několikrát otevřeně řekla, že by měli uskutečnění svých snů o společném životě v Cáchách, ona jako učitelka a on jako novodobý Gottlieb Daimler, odložit, dokud válka neskončí. Chtěla za každou cenu zabránit tomu, aby musel narukovat, protože jí otec válku vylíčil v těch nejčernějších barvách.

„Půjdu požádat Marii, aby přinesla něco k pití,“ nabídl se Franz. „Otče, Heinrichu, pane Frankene, připijeme si spolu?“ Nečekal na odpověď, vstal od stolu a odešel.

Gertruda se za ním dívala. Měla na něj zlost a zároveň jí ho bylo líto. Pravděpodobně měl v té chvíli pocit, že selhal. Znovu stačil pouhý Heinrichův pohled, aby se sesypal. „Stojí nahoře u okna,“ opičila se po něm v duchu Gertruda. Styděla se za to, že se Franz chová tak směšně. Jeho respekt vůči bratrovi jí připadal přehnaný, vždyť i Franz je přece někdo. Člověk, který ji miluje, který toho hodně zná a je duchaplný.

Ale nic z toho dnes nepředvedl. Gertruda hledala pohledem Katty. Dívenka odešla od stolu a šla trhat do zahrady květiny.

Gertruda se rozhodla, že tu nebude jen tak sedět.

Zamumlala něco o „horku“ a „že se musí jít trochu osvěžit“, omluvila se a rozběhla se za Franzem, aby si s ním promluvila. U vchodu do domu ji však oslovila služebná: „Mohu vám nějak pomoci?“

„Ano, hledám koupelnu.“

„Pojďte prosím za mnou.“

Gertruda si povzdechla, ale nemohla se té dívky zeptat, kde najde Franze. Šla do koupelny a umyla si ruce, pak si ochladila obličej dlaněmi. Představovala si dnešek jinak. Ve svých představách samozřejmě viděla, jak Franz vytahuje snubní prsten. Nic drahého, jen malý důkaz své lásky k ní. Představovala si, že ten prsten koupil Franz sám, že ho nevezal se svolením staršího bratra z rodinné šperkovnice. Vše, co mělo následovat, viděla v růžových barvách: jak padne Franzovi kolem krku a obě rodiny si budou šťastně blahopřát.

Událostem, které se odehrály v zahradě, je to na hony vzdálené, přiznala si. „Stojí nahoře u okna,“ zní rozhodně jinak než: „Chceš se stát mou ženou?“

Gertruda nad sebou zaslechla vrzat dřevěnou podlahu. Že by tam chodil Franz? Právě se chystala vyjít z koupelny, když zaslechla volání. Vyděsilo ji to tak, že zůstala stát u umývadla.

„Franzi, jsi tam nahoře?“ volal Heinrich, „šel bys prosím dolů a staral se o své hosty?“

Franz neodpovídal. Místo toho Gertruda slyšela, jak nahoře bouchly dveře a někdo scházel po schodech.

„Požádám teď o její ruku.“ Gertruda v duchu zajásala, když to slyšela, Franz ta slova pronesl velmi rozhodným tónem.

Konečně, pomyslela si, je to zase její Franz, který se nebojí postavit se bratrovi čelem. Její Franz, který s ní chce žít. Byla zase hrdá a šťastná. Ale pak se jí zmocnila panika. Panebože, uvědomila si, nesmí se dovědět, že jsem to slyšela. Jak teď mám odtud vyjít?

„Měl by ses rozhodovat rozumem, ne citem,“ slyšela Heinrichovu ostrou odpověď. Ten člověk je studený jak psí čumák, pomyslela si Gertruda.

„Heinrichu, tomu ty nemůžeš rozumět. Je to láska. Ona je něco výjimečného. Člověk si přece nemůže vzít jakékoliv děvče jen proto, že je to dobrá partie.“

„Proč ne? Mysli na budoucnost.“

„Co se to s tebou stalo, velký bratře? Už jsi zapomněl, jak jsme spolu snili o hezkých hrdých dívkách?“

„Nech toho. Začínáš být hysterický.“

„To chceš být nadosmrti takový tupý pařez? Myslíš si, že budeš šťastný, když si budeš všechny lidi svou arogancí držet daleko od těla? Ve skutečnosti mi to závidíš.“

„Sklapni, Franzi! Jsi směšný. Radím ti –“

„Své rady si ušetři, já o ně nestojím.“

„A co mé peníze, o ty stojíš? Čím budeš tu svou Gertrudu živit? A tucet dalších krků, které do té rodiny patří? Informoval jsem se o jejím otci, Franzi. Chceš si poslechnout, co ti může tvůj budoucí tchán dát věnem? Nic, Franzi. Vůbec nic, kromě dvou sester. A jestli se neprovdají, tak budou jednoho dne dalšími hladovými krky u tvého stolu. Něco takového neustojí ani ta největší láska.“

„Ustojí!“ Franzův hlas už nebyl tak pevný.

„Buď rozumný, bratře. Vezmi si jednu z Thiemannových holek a dostaneš k ní slušný statek. Já chci jen tvé dobro. Nech Gertrudu jít a nedělej ji nešťastnou. Nezaslouží si to.

A ty taky ne. Než se naděješ, porodí ti dítě a pak už nebudeš moct couvnout.“

Gertruda byla jako omráčená. Heinrich je bezcharakterní. Mluvil naprosto klidně, jako starší bratr, který si dělá o mladšího starosti, protože ho má rád. Tušila, že Franz takový tlak neustojí, a bála se, že ve skutečnosti ten boj už prohrál.

„Pojď sem, chlapče,“ pokračoval Heinrich něžným, přímo láskyplným hlasem. „Já chápu, že jsi z toho smutný.“ Gertruda zatajila dech. Snažila se uhodnout, co se teď v chodbě děje, jak na to Franz zareaguje.

„No tak pojď,“ lákal ho Heinrich. Vtom někdo zabušil na dveře od koupelny.

„Jdi mi z cesty!“ Franzův hlas připadal Gertrudě najednou úplně cizí a vypadalo to, že ani Heinrich s takovou reakcí nepočítal.

„Franzi!“ zařval. „Franzi, vrať se, mluvím s tebou! Měl bys mě poslechnout, nebo to draze zaplatíš. Ty tupče. Chci přece jen tvé dobro.“ Poslední slova Heinrich téměř šeptal, pak nastalo ticho.

Gertruda si uvědomila, že ji pálí oči. Vzchop se, napomenula se. Vrátil se do zahrady a bude se tvářit, jako by o ničem nevěděla. Jen musí dnešní den nějak přežít, říkala si.

Kdosi zalomcoval dveřmi. Byla objevena. Možná je to Heinrich a chce se dostat do koupelny. Okamžitě pochopí, že jejich hádku vyslechla. Gertruda se napřímila, hrdě vystrčila bradu a odemkla.

Heinrich otevřel ústa, ale hned je zase zavřel. Mlčky na ni hleděl. Gertruda jeho pohledu neuhnula.

„Srdečně blahopřeji.“ Oba se lekli, protože se vedle Heinricha objevila Katty. Podávala mu kytici čerstvě natrhaných

květin a s nadějí ve tváři se usmívala. Zřejmě se při trhání stále víc vzdalovala od společnosti u stolu a pak šla hledat Heinricha.

„Srdečně blahopřeji k narozeninám.“

Heinrich se nepohnul.

„Natrhala jsem je pro tebe,“ žvatlala Katty vesele.

„Pro mě?“ Heinrich své překvapení nehrál, byl skutečně ohromený.

„Odkud víš, že mám narozeniny?“

„Od Gertrudy. Musíš si ode mě ten dárek vzít,“ říkala už uraženě a vysunula spodní ret. Heinrich se podíval na Gertrudu, pak si nemotorně dřepel před Katty.

„Mnohokrát děkuji, mladá dámo. Jsi letos první, kdo mi dává dárek k narozeninám.“

„Proč?“ zeptala se Katty nevinně. „Nebyl jsi hodný?“

„Asi ne,“ odpověděl, pohladil ji po vlasech a narovnal se.

„Pojď, vrátíme se k ostatním,“ řekl ten statný muž a podal děvčátku ruku. Gertruda přihlížela, jak se Katty natáhla, vložila svou ruku do jeho a oba poté odešli.

STÉ NAROZENINY – ČTVRTEK

Neúspěšná kuplířka

„Koho vlastně na tu oslavu čekáš?“ zeptala se Paula, aby se trochu naladila.

„Nu, nikoho jsem vysloveně nezvala, ale předpokládám, že se dostaví celá rodina,“ odpověděla jí Gertruda.

„Se všemi rodinnými příslušníky, doufám,“ poznamenala Katty, zamrkala a dodala: „Kdo nepřijde, nesmí se dalších třicet let na statku ukázat.“ Paula měla radost z toho, jaká harmonie mezi oběma sestrami vládne. Bůh ví, že tomu tak nebylo vždycky.

Seděly na zahradní terase a pochutnávaly si na domácích jablečných koláčích, které Katty upekla. Každá k tomu samozřejmě měla pořádnou porci šlehačky. Povídaly si a těšily se z toho, že se zase setkaly. Paule z toho tlachání vyschlo v krku a rozhodla se, že opatrně ochutná kávu, kterou Gertruda připravila. Byla příšerně silná, přesně jak se obávala. Zkřivila obličej a hořkou tekutinu rychle vyplivla na kameny. Zdálo se jí, že koutkem oka zahlédla nějaký pohyb. Hlavou jí bleskla směšná domněnka, která ji rozesmála. „Neschytal to náhodou Tommy?“ Myslela tím Kattyina

malého knírače. Pes byl mrštný a rychlý jako lasička a Katty se neustále bála, že vběhne některé ze starších sester pod nohy a ta zakopne. Ale Paula ho měla ráda, i když běhal tak rychle, že ho slabýma očima vnímala většinou jen jako rozmazanou skvrnu. Představa, že ho právě ona, která ho vlastně ještě nikdy pořádně neviděla, zasáhla vyplivnutou kávou, obě její sestry upřímně pobavila.

„Mám ti uvařit novou kávu?“ zeptala se jí šeptem Katty.

„Ha,“ ozvala se Gertruda, aby jim dala na vědomí, že dobře ví, co si šuškaají, „jen si běžte udělat jinou, aspoň budu mít všechnu tu báječnou kávu pro sebe.“

Když se zase uklidnily, Katty hrdě oznámila, že pozvala novináře, aby Gertrudu vyzpovídal. V novinách vyjde o její velké sestře článek. Paula věděla, že Gertrudu taková pozornost potěší, a tiše hvízdlá. „No to je skvělé, Gertrudo, jsem vážně zvědavá, co všechno mu budeš vyprávět.“

„Ale prosím tě, vždyť je to nesmysl,“ mávla rukou Gertruda, ale bylo na ní vidět, že jí to dělá dobře.

Od přelomu století spolu všechny tři takto v klidu ještě neseseděly, protože v Kattyně domě nebyly téměř nikdy samy. Paula věděla, že bude muset toho krátkého času využít a promluvit si s Gertrudou o nutných změnách, protože až bude v domě zase plno, nebude už k tomu příležitost.

„Jak se daří dětem?“ zeptala se Gertruda a vytrhla Paulu z myšlenek. „Děťmi“ myslela Pauliny dcery, kterým už bylo také přes sedmdesát. Paula byla babičkou, a dokonce i prababičkou. Jelikož Gertruda ani Katty neměly vlastní děti, a tudíž ani vnoučata, zcela samozřejmě se Paule pletly do jejích rodinných záležitostí a pravidelně se hádaly, když šlo o výchovu či výběr partnerů svých mladších příbuzných.

Nedávno Katty dala dohromady jednu z Pauliných vnuček s mladíkem ze sousední vsi. Přesněji řečeno, zařídila to tak, aby se spolu seznámili. Několik měsíců pak Katty Paule říkala, že své praneteři našla správného muže a že by si konečně měla se svou vnučkou, budoucí nevěstou, promluvit. Ale Paula o tom nechtěla ani slyšet a Katty začala být doopravdy neodbytná. Nedala jí s tím pokoj. Když Katty nakonec pochopila, že svou sestru nepřesvědčí, vzala celou záležitost do svých rukou. Pozvala Paulinu vnučku poněkud neobratně na večeři a s ní i překvapeného mladíka, kterého pro ni vybrala. Když pak mladí seděli u stolu, Katty jakožto dohazovačka odešla a nechala je o samotě. Ani teď tomu Paula stále ještě nemohla uvěřit. Když Katty druhý den sestře volala a ze všeho se jí vyzpovídala, došla Paule po dlouhé době samým rozhořčením slova. „A proč bych to nemohla udělat?“ zeptala se Katty jako nevinátka. „Mají se rádi.“

„Něco takového můžeš dělat s kravami, ale ne s lidmi,“ obořila se na ni tehdy Paula. Katty je někdy vážně nemožná, pomyslela si. Když si vezme něco do hlavy, musí to uskutečnit, bez ohledu na ztráty. Kattyno kuplířství však nemělo úspěch, protože po prvním setkání těch dvou se nic dalšího nedělo, což se dalo čekat. Paula v duchu triumfovala a vyvodila z toho, že se ti dva do sebe zkrátka a dobře nezamilovali. Ale Katty o tom nechtěla ani slyšet a zavedla na ně hovor i teď.

„Nedávno ho viděli s mladou Hemmersovou,“ přihlásila se ke slovu Gertruda a tím ještě přisypala sůl do rány. „Podle mě vodí naši malou za nos.“

„Gertrudo, nech toho. Jsou přece mladí. A mladí lidé se rádi chodí ven pobavit. A naše neteř je pořád zaneprázdněná. Je to naprosto normální.“ Paula nevěděla, koho vlastně Katty